

भूमि अधिकार

द्वैमासिक बुलेटिन

वर्ष २, पूर्णाङ्क ८

मे. २००५

क्षेत्रीय तथा राष्ट्रियस्तरका अभियान गर्ने निर्णय

'हरुवा, चरुवा, हली, कमैया, मोही, सुकुम्बासी संगठित होउं, आफ्नो हक पाउनको लागि आफ्नै अभियान सशक्त तुल्याउं' भन्ने मूल उद्घोषका साथ गठित राष्ट्रिय भूमि अधिकार मञ्च (भूमि अधिकारबाट वञ्चितहरुको संगठन) र भूमिको न्यायिक पुनर्वितरण, व्यवस्थापन, उत्पादन वृद्धि तथा सामाजिक समुन्नतीको अभियानमा जुटेका सामाजिक संस्था, अभियानकर्ता एवं भूमिसुधारको क्षेत्रसँग सरोकार राख्ने विभिन्न निकायहरुको साभ्का समूह राष्ट्रिय भूमिअधिकार सरोकार समूहको संयुक्त बैठक दाङको लमहीमा वैशाख ९ र १०, २०६२ मा सम्पन्न भयो। बैठकले सांगठनिक सुदृढिकरण र राष्ट्रिय भूमि अधिकार अभियानको १२ बुँदे निर्णय जारी गरेको छ। (विस्तृत पृष्ठ ८ मा हेर्नुहोस्।) बैठकले सरकारबाट ल्याइएको भूमि बैकको अवधारणा जमिनदारलाई पोस्ने र भूमिहीनहरुलाई ऋणको भारी बोकाउने नियतबाट आकाले यसलाई लागू नगर्न माग गरेको छ।

यस अंकमा

चुरे क्षेत्रको समस्या र "विकल्प" कार्यक्रम	२
अभियान क्रियाकलाप	४
जेल्लागत अभियान क्रियाकलाप	७
अभियानकर्मीको डायरी	११

हाम्रो आवाज

के भूमि बैक आवश्यक छ ?

सरकारद्वारा जारी २१ बुँदे कार्यक्रममा भूमि बैकको अवधारणा समेत अगाडि सारिएको छ। दुइवर्ष अगाडि सूर्यबहादुर थापा सरकारले पनि यस्तै अवधारणा अगाडि सारेको थियो। तर न त तत्कालीन थापा सरकारले यो अवधारणा के हो र यसले कसरी भूमिहीनहरुलाई भूमि सम्पन्न बनाउँछ भन्न सकेको थियो न त वर्तमान सरकारले नै यो कुरा स्पष्ट गर्न सकेको छ।

सरकारको प्राथमिकता हेर्दा लाग्छ उसले समग्र भूमिसुधार कार्यक्रमको विकल्पका रूपमा भूमिबैकको अवधारणा अगाडि सारेको छ। त्यसो हो भने आम भूमिहीन, सुकुम्बासी, मोही, हलिया र भूमिका विभिन्न समस्याबाट पीडितहरुका लागि यो घातक कार्यक्रम हुनसक्छ। किनभने भूमिबैक जमिनदारसँग जमिन किनि भूमिहीनहरुलाई उक्त जमिन बेच्ने योजना हो, जसले जमिनदारलाई उसले भूमिमा आश्रीत तर भूमिहीनहरु माथि आजसम्म गर्दैआएको शोषणबाट सहज उन्मुक्ति मात्र दिदैन, पुरस्कार (नबिकेको वा भूमिहीनहरुले पुस्तौंदेखि प्रयोजन गर्दैआएको जमिन, जसलाई बेचेर आर्थिक लाभ गर्न सक्छु भन्ने जमिनदारले सोचेकै थिएन) समेत दिन्छ।

सरकारले भूमिहीनहरुले भूमि पाउँनुपर्छ भन्ने कुरामा चिन्ता गर्थ्यो भने उसले जमिनदारबाट जमिन किनेर भूमिहीनहरुलाई उक्त जमिन बेच्ने योजना होइन जनमुखी भूमिसुधारका केही आधारभूत कामको योजना बनाउनुपर्थ्यो। मोहीलाई जग्गा बाँडफाँड गरिदिने, नयाँ सर्जिमिनका आधारमा मोही कायम गर्ने (हलियाको समेत) र लाखौं सुकुम्बासीहरुमार्फत बाँफो जग्गा उपयोग गर्ने जस्ता भूमिसुधारका कम खर्चिला र प्रारम्भिक कदमहरु जनमुखी भूमिसुधारका आधारभूत काम हुनसक्थे। तर सरकारले भूमिसुधारको पहिलो सार्थक प्रयास सावित हुने र कम खर्चिलो यो प्रक्रियालाई बेवास्ता गरेर किन भूमि बैक जस्तो एकदमै खर्चिलो प्रक्रिया अपनाउन खोज्यो ? बुझिनसक्नु भएको छ।

नेपालको भूमि समस्याको जटिलता हेर्दा यो योजनाले जमिनदारको मात्र हीत रक्षा गर्ने कुरा निश्चित जस्तै छ। अफ दृन्दको यो चरणमा, जतिबेला गाउँ-गाउँबाट जमिनदारहरु लखेटिएर शहर बजारमा एकत्रीत भएका छन्, उनीहरुलाई बोफ बनिरहेको उक्त जमिनबाट रकम दिएर उन्मुक्ति दिने प्रयत्नका रूपमा यसलाई बुझ्नुपर्छ। यसैले भूमि बैक योजनालाई जनमुखी भूमिसुधार कार्यक्रमको विकल्पको रूपमा प्रस्तुत गर्ने प्रयासको बिरोध गर्दै आम भूमिहीनहरुले भूमिबैकको भ्रममा नपरी आफ्नो अभियानलाई अगाडि बढाउनु आवश्यक छ।